

ORIJENTACIJE

TEŠKOĆE I MOGUĆNOSTI KATEHEZE U NAŠEM SEKULARIZIRANOM DRUŠTVU

Alojzij Slavko Snaj

UVOD

Evropa se, Istočna i Zapadna, s jedne strane sva oslanja na skoro tisućgodišnju kršćansku i višestoljetnu humanističku tradiciju, a s druge se pak strane gubi u razvodnjenosti, ispražnjava- vanju i odbacivanju mnogih dosada temeljnih načela i vrednota. To odbacivanje nema svugdje posve iste odjeke. Ako uzmemo u obzir različite okolnosti u Evropi i kod nas, vidimo da se ipak radi o nekim zajedničkim potezima. Vjerno- st ne obuhvaća više javni život. Samovoljno i nezauzdano ravnanje s prirodom ne prouzro- kuje samo njeno bukvalno umiranje, već i ži- votnu ugroženost samog čovjeka (moralno i prirodno zagađenje okoline!). Pomaknut temelj poštenja prouzrokuje ljuljanje bilo međusob- nih, bilo međudruštvenih, kao i međunarodnih i međuljudskih odnosa (usp. G. Daneels, Evangelizacija „sekularizirane Evrope” u: Dokumenti 29, Ljubljana, 1986, 5–28).

Dok sveto u očima čovjeka blijedi (ovako se jača sekularizacija), on ne postaje sretniji. Ne- ograničenost čovjeka, koja slavi pobjedu, pri- kazuje se sve ograničenijom. Humanizam kao višak čašćenja i oslobođenja čovjeka, s velikim početnim slovom, prelijeva se u najveći kult ličnosti, a s time pak u manje ili veće zaslužnje- nje drugih (usp. G. Strniša, Veselje, Ljubljana,

1983, 7). Nalazimo se u nezavidnom sudbonos- nom času (rekli bi stari Grci), drugim riječima, u krizi koja daleko prelazi ekološki, ekonomski, sociološki ili odgojnoobrazovni okvir. Proces isturivanja Božjeg i svetog iz čovjekovog kruga doživljanja (u raznim nijansama ateizma) pro- uzrokuje krizu morala. Ta dva vida, iako razli- čita, nalaze se naime u međusobnoj suovisno- sti. Čovjek bez Boga dolazi do zaključka da je doživio propast. Tvrdnja je jednostavna, korje- nita, iako proturječna (paradoks!): Gubitak čovjeka prouzrokovala je čovječnost (huma- nost), dakle sam čovjek (usp. M. Gavel, Ce que je crois, Grasset, 1975, 152). Živimo zaista u siromašnom orvelovskom dubu (no, mnogo je doba bilo siromašnih, bijednih!). Svjetovna noć, kad se prividno sakrilo sveto i Božje, obuhvati- la je također čovjeka, a stope svetoga i Božje- ga još nisu potpuno izbrisane (usp. T. Kerma- uner, Zato pesnik v ubožnem času, u: Nova revija 5/1986/132).

No bez obzira na sve, svijet još stoji. Još ima ljudi kojima drugi nisu pakao (Camus), iako im je egzistencija ispred biti (Sartre). Ima ljudi ko- jima biti znači više nego imati (Fromm) i koji- ma biti ne predstavlja samo egzistenciju (kao tomistima), nego više, koji suštinu postavljaju ispred biti (Strniša). Ima ljudi koji odgovaraju- ću navezanost na drugoga i na Drugoga postav-

ljaju u središte svog života i umiranja; kojima je odgovornost prema drugome čak ispred i iznad vrednote vlastite osobnosti. I takvi nisu samo Buber i Levinas. Religioznost odrješenja i etika usmjeravanja nisu nikada dakle potpuno odsutne iz života pojedinaca i grupa. Stalno i stalno se ponovno pojavljuju. Čovjek traga za izgubljenim rajem.

Tu ne možemo tražiti uzroke za današnje stanje na širem i dubljem planu. Nailazimo na njih npr. u poglavlju: Nekatbi dejavniki, ki danes vplivaju na religiozno doživljanje in na njegovo izražanje (usp. A.S. Snoj, Uvod v kateheto, Ljubljana, 1985, 9–32) ili u već citiranom referatu kardinala Danneelsa na VI. simpoziju evropskih biskupa, gdje su raspravljali o evangelizaciji „sekularizirane Evrope”. Takvim analizama nema se što dodati. U tom se izvještaju suočavamo naročito s posljedicama za katehezu. Te su bilo negativne, bilo pozitivne. Negativne su poteškoće koje obogaljuju našu katehezu. Možemo ih tražiti bilo izvan nje, bilo u njoj samoj. Možemo ih podijeliti na objektivne i subjektivne. Ostanimo kod nekoliko općenitih tvrdnji u kojima se zrcale brojeći i različiti detalji, koje se ne može sve detaljno proučiti, a možemo im dati zajednički nazivnik. Osvjetlimo nekoliko poteškoća kod katehiziranja, kako ih doživljavamo u kontaktu s onima koji te kateheze primaju, kod davanja i prijema sadržaja; suočimo se s poteškoćama kod nas kateheta i kod pravilnog izbora odgovarajućeg katehetskog postupka. Ima i pozitivnih posljedica jer Božja nas ljubav potiče (usp. 2 Kor 5,14) da u poteškoćama tražimo rješenje i otkrijemo mogućnosti za ponovnu ili drugu evangelizaciju, što je za nas zahtjev i neodoljiv zadatak.

DRUGI I DRUKČIJI VJEROUČENICI

Uzmimo kao predmet razmišljanja tri područja u kojima se odražava posebnost naših današnjih korisnika kateheze. Kad razmišljamo o karakteristikama našeg narodnog karaktera i o poteškoćama za katehizaciju, koje su nastale na tom području u ovom stoljeću, otkrivamo također i niz pozitivnih priključaka za naviještanje (1), koje otkriva naš kolektivni po-

vijesni spomen. Odsutnost kateheze odraslih daje nam poticaj da opet otkrijemo tu vrstu kateheze kao prednost i glavni oblik bez kojeg je katehizacija djece bezuspješna (2). Prisna i duboka vjerska doživljavanja i iskustva su porođenje svjedočenja pojedinca i crkvene zajednice (3).

1.1. Preobrazba nekih značajki narodnog karaktera

Narodni socijalni karakter je unekoliko sporan pojam. Ipak označava temeljno raspoloženje većine pripadnika nekog naroda, koje utječe na oblikovanje sistema vrednota, na njihov pogled na svijet, na međusobne odnose itd. Kod kateheze se susrećemo s vjeroučenicima koji su nosioci nekih zajedničkih svojstava narodnog karaktera. I mi sami nosimo u sebi takvu baštinu. Znati to znači bolje razumjeti određena vladanja, ravnanja i izbore vjeroučenika. To oživljava i usmjerava našu katehetsku ljubav.

Po ocijenama tuđih promatrača, a i pod prizmom domaćih stručnjaka, mogu se dovesti u sklad neki najopćenitiji zaključci o slovenskom narodnom karakteru, a u zadnje vrijeme i o njegovoj promjeni.

1. Mi Slovenci smo „narod – čudo” (Dragnich). Nisu nas štitile granice, ni državne ili političke strukture, već moralna snaga i kršćanska kultura.

2. Prema drugima znamo biti strpljivi, zato smo agresivniji prema svojoj nutrini (Debenjak) i zato još nismo dovoljno uključeni u kršćanske tokove te nema još pomirenja među nama.

3. Kao radini, ljubitelji reda i sa smislom za red, bliži smo protestantskoj misaonosti o radu, nego zamišljenom tipu „zadovoljnoga Kranjca” koji živi na sunčanoj strani Alpa. Zato smo uz smisao za red i rad također nesigurni, napeti i nemamo smisla za približavanje jedan drugome (Kerševan). Sebično smo zatvoreni svatko u svoje pravo, u svoj vlastiti „domaći mali vrt”. Skrivamo osjećaje i previše smo suzdržani u odnosima.

4. Iako je naš stil barok, s nekakvom težnjom za izgubljenim rajem, u našu se vjernost sigurno ubraja jansenizam (Slodnjak) kao čvrsto

duhovno usmjerenje, koje je djelimično još prisutno u našem životu. Npr. kod kršćanina, koji zbog nekakvog osjećaja manje vrijednosti ne nalazi ravnotežu među svojim pravima i dužnostima u društvenom i crkvenom životu, koji prihvaća sakramentalni život (ispovijed – pričest) više kao breme nego kao odrješenje, komu je drago mjesto blizu škropionice, tamo ot-raga u crkvi, iako bi njegovo mjesto trebalo biti usred crkvene zgrade, usred zajednice, bez neprirodnog srama koji pritišće.

5. Upravo zbog toga što smo navikli da nam leđa budu savinuta, što smo navikli na bič (Cankar), mi smo Slovenci idejno i politički nesamostalni te premalo ljudi koji stoje na vlastitim nogama. Intimno prihvaćamo uzdignute tuđe ideologije koje nad nama vladaju i koje nam kroje sudbinu (Paternu).

6. Među narodima imamo mi Slovenci kompleks nekakvog „uzornog djeteta“ (Trstenjak), među najdiscipliniranijim i najsavjesnijim smo narodima, ali zbog toga nismo u stanju podnijeti ni najmanji neuspjeh i poraz te se ne znamo snaći u graničnoj situaciji.

7. Zadovoljni smo približnošću. Za nas je sve dobro. Nemamo previsokih ciljeva, mekog smo srca i plahi. Lipa je naš narodni simbol. Smatraju nas strpljivim i ugroženim narodom, ali ipak nismo pesimisti.

8. U povijesti se nismo mogli podići do nekog broja koji bi nam omogućio jače (normalno!) priznavanje prema svojoj nutrini i prema vani. Zbog neekspanzivnosti smo narod s određenim depresivnim i neurotičnim crtama, s visokim brojem samoubojstava (god. 1976 – 33,7, godine 1985 pak 36 na 100.000 stanovnika – usp. L. Milčinski, Samomor in Slovenci, Ljubljana, 1985, str. 225).

K tome dodajmo još nekoliko značajki preobražaja našeg narodnog karaktera u zadnjim desetljećima. Iscrpnije ih obrađuje A. Trstenjak u radu: *Preobrazba slovenske identičnosti* (usp. Naši razgledi 35/1986/ 703–704).

1. Najkorjenitiji preobražaj je gubitak slovenske svijesti i s njom slovenskog identiteta u odnosu prema drugima – slavenskim i neslavenskim narodima.

2. Preseljavanje, miješanje običaja i dijalekata itd., prouzrokuje da postajemo Svesloven-

orijentacije

ci, ali tako gubimo karakteristike dijalekata i zavičaja kao i crte karaktera kao što su gostoljubivost, društvenost... Čovjek zapravo nije nigdje više „kod kuće“, a u zavičaju se osjeća kao tuđinac.

3. Pretežno seoska misaonost i moral u zadnjih su se 40 godina mnogo promijenili u negativnom pravcu, pod utjecajem ne samo industrijalizacije već naročito kolektivizacije.

4. Nakon zadnjeg rata narodni se karakter mnogo promijenio u smislu razdijeljenosti i nepovjerenja ljudi te težnji za privatizacijom života i vjere kao oblicima samozaštite. Naročito je pala odgovornost za rad. Ne govori se više o poštenju, što ima teške posljedice u društvenom životu, a odgovornost nema osnove. „O da, preobražaj su pretrpjeli ljudi; promijenili su se ne u dijalektičke, već u vulgarne, praktične materijaliste. Neka nitko sebi ne utvara: osloboditi čovjeka od vlasništva ne znači samo skinuti mu odijelo, to je prava vivisekcija koja proljeva krv, a to je opasno. Trend preobražaja grčevito ide u smjeru imanjanja, ako hoćete „kapitalizma“, ne u smjeru razvlašćenja i socijalizma. Još uvijek se nastavlja krvavi boj i Kainovo ubojstvo na njivi i za njivu, iako već u gradu... (nav. dj., 704). Trstenjak ne govori samo kao psiholog već kao sudski ekspert – također! S razmišljanjem i raspravom možemo otvoriti te točke kao uvodna mjesta za naviještanje, za otkrivanje evanđeoskih alternativa, kao odskočne daske za dijalog s omladinom. Moguć je dijalog s kulturom i kulturnim radnicima, koji opet otkrivaju svoje korijene. Time je također otvorena mogućnost inkulturacije Radosne vijesti u tkivo biti naroda. Moguć je dijalog sa širom bazom koja želi ponovno otkriti svoj identitet. T. Kermauner zato danas govori o „jedinstvenoj povijesnoj prilici“ koju ima Crkva da sudjeluje kod ponovljenog civiliziranja našeg društva, da naširoko otvori svoja vrata prino-seći našem čovjeku evanđeosku ljubav prema bližnjemu, da ne naglašava zabrane, već da poziva ljude nadi (usp. Kultura in vera, u: Tretji dan 15/1985/3,3–4).

Preslava kateheza odraslih

Od početaka pa sve do kraja srednjeg vijeka

u Crkvi je naročito poznata kateheza odraslih. Irsko-anglosaksonska misijska metoda koja je bila upotrebljavana i kod pokršćavanja Slovenaca, svojom se propovijedi obraća upravo isključivo odraslima. Međutim krajem srednjeg vijeka poučavanje i katehiziranje odraslih zbog različitih je uzroka jako opalo. Humanizam s jedne strane pospješuje odgoj i obrazovanje mladih. U središtu pažnje pojavljuju se profani predmeti. S druge pak strane donosi humanizam u Crkvi (uz mnogih pozitivnih) i negativne posljedice, kao što su usmjeravanje svijetu, zanemarivanje pastoralnih obaveza, a time i porast neznanja među ljudima, omalovažavanje vjere, pad morala itd. Koncem srednjeg vijeka poznati su bezbrižnost i neznanje, koji su pokopali nekad cvjetajuću katehezu. Tako tvrdi tadašnji bečki biskup F. Nausea. Njegov suvremenik, protestant J. Brenz, pak kaže: „Ne sumnjam da je Bog zadržao svoju Crkvu po obiteljskoj katehezi, bez obzira na strašne tmine u kojima je bilo zakopano poučavanje vjeronauka do sada” (Ch. Weismann, *Eine kleine Biblia*, Stuttgart, 1985, 18). Trubar stalno ističe kako je veliko neznanje njegovih običnih i siromašnih ljudi. Govori se o pravoj katehetskoj praznini koncem srednjeg vijeka (Padberg). Tridentski koncil (1545–1563) oživljuje poučavanje vjerskih istina za odrasle, a uvodi ga i za djecu. (Protestanti su na to još više oživjeli obiteljsku katehezu, o čemu svjedoči naročito Kučna tabla). Da je kateheza u slijedećim stoljećima išla u smjeru katehizacije djece i da se težište prenijelo iz obitelji u Crkvu, poznata je činjenica. Nakon opće školske obveze godine 1774. težište i odgovornost za katehezu u dobroj se mjeri prenose na školu. Prijelaz iz kateheze odraslih i obiteljske kateheze na katehizaciju djece u crkvi i školi jedan je od najpresudnijih trenutaka za katehezu čije posljedice i danas dobro osjećamo. Do pred nekoliko desetljeća njegovali smo nedjeljni popodnevi vjeronauk, plod Tridentskoga koncila, koji je bar djelomično ispunjavao problem kateheze odraslih. Danas ga više nema. Drugi se oblici uvode presporo i s prevelikom nesigurnošću. Tako „većina onih koji dolaze katehezi nema vjere ili ju ima premalo. Kod njih prvu evangelizaciju (kerigma) treba tek izvršiti. Shodno tome bilo bi potrebno da u sadaš-

njem položaju (u školi, u župi, u različitim životnim ili radnim okolnostima) uspostavimo „krajeve” i „trenutke” prvog naviještanja. To nam manjka. Školske duhovne obnove, misije po župama velike narodne misije prošlih stoljeća – sve je to poticalo na iskrena obraćenja i česte povratke k prakticiranju vjerskog života. Umjesto toga nemamo u naše vrijeme ništa odgovarajuće. Inače su svećenici i laici skromno pripremljeni za takvu vrstu prvog naviještanja Evandjelja. Osjećaju se često bez snage ili su pak u – kako bi se reklo – nelagodnom položaju. Treba im naći nova „oruđa” (sredstva društvenog priopćavanja?) i nove „krajeve” za prvu evangelizaciju, za kerigmu. Potrebne su nam nove metode i nove vrste evangelizatora” (Danneels, nav. dj., 24).

SKP (usp. 20) i drugi katehetski dokumenti u zadnje vrijeme snažno ističu katehezu odraslih kao glavni oblik kateheze, na koga neka budu usmjereni svi ostali oblici (usp. OK 43). U kategoriji odraslih imaju roditelji vjeroučenika i uži župni suradnici sigurno prvo i najznačajnije mjesto. Samo dubljom katehezom odraslih možemo daleko djelotvornije obnoviti obiteljsku katehezu. (Sjetimo se što je značila obiteljska kateheza na prijelazu iz srednjega u novi vijek).

Bez obzira na mnoge upute za katehezu odraslih (usp. SKP 92–97) te nekim izvanredno važnim i odjekujućim poticajima u našoj mjesnoj Crkvi, moramo priznati da u praksi župne zajednice pri katehezi odraslih još dosta oklijevamo i da se slabo snalazimo. U skladu s obilježjima narodnog karaktera svoja iskustva nerado povjeravamo drugima, a ni drage volje ih ne primamo od drugih. Siromaštvo ideja pak onemogućava da se one najbolje pročiste i da se potvrde.

Manjkavi vjerski doživljaji i iskustva

Uz nesposobnost modernog čovjeka da misli na stvari koje su izvan iskustvenog svijeta, uz praktični ateizam, kao najgrublji oblik „duhovnog otvrđenja” (Danneels), uz sve to je današnji čovjek izgubio „dimenziju dubine” (Tillich) – sposobnost razmišljanja i postavljanja pitanja koja ga veoma živo diraju; uz to da-

našnji vjeroučenik u većini slučajeva nije doživio ni prvo obraćenje (prijelom života) u susretu s Evanđeljem i slično, te možemo zaključiti da je susret kršćanina s Bogom, vjerom i Crkvom ostao na razini božanskog intelektualizma i labavih strukturnih veza. Nije u stanju da doživi duboke vjerske doživljaje i iskustva na razini pojedinca i zajednice. Upravo zato – a to je naročito sudbonosno – ta iskustva ne može posredovati dalje jer ih ni sam nema. (Zapanjujuća su pak negativna vjerska doživljavanja, koje možemo lako prouzročiti i prenijeti!). Bez posredovanja dubokih vjerskih iskustava odrasli, naročito roditelji i druge osobe koje prate životni tok (odgajatelji, kateheti), nisu svjedoci. Raskorak između toga što znamo o Bogu i Crkvi i između onoga kako živimo još povećava naše nesvjedočenje. Zadnji nam dokumenti o katehezi to uvijek ističu i svi smo svjesni toga što je već izrazio Koncil da kod širenja ateizma „ne mali doprinos daju vjernici, koliko treba o njima reći, da zbog zanemarivanja vjerskog odgoja, zbog takvog naučavanja vjeronauka koji pobuđuje nesporazume ili pak manjkavostima svog religioznog, moralnog i socijalnog života prisno lice Boga i religije više sakrivaju nego otkrivaju” (CS 19).

Pitanje posredovanja vjere osobnim i zajedničkim vjerskim doživljajima i iskustvima, pitanje svjedočenja svakidašnjim životom tiče se nas svih: laika, redovnika i klerika (Martyria!). Po tom putu pri katehezi nećemo moći oblikovati polovične pojmove o Bogu i o neživotnim načelima, koje bi mnogi suvremenik lako odbacio, kao dijete koje, kako godine primiču, odbacuje svoje igračke i dječje predodžbe. Upravo se to u zadnje vrijeme u velikoj mjeri događalo. Izjave koje navodimo su, doduše, zaista osamljene i jedinstvene, rijetke, ali odsjaj su određene vrste ljudi. J.P. Sartre kaže: „Mislilo sam i nadao sam se da religioznost oslobađa... U društvenom Bogu, kako su mi ga predstavili, nisam doživio spoznaju onoga koga je čekala moja duša... Službeni nauk oduzeo mi je veselje da bi tražio svoju osobnu vjeru” (Die Wörter, Hamburg, 1965, 74). Obračun s Bogom, kako ga zamišlja njemački psihoanalitičar T. Moser, razvija se u bukvalno svetogrdnom tonu. „Kad se nije razvio pogovor među

ljudima, jer nisu razumjeli dubine jedan drugoga, jer jednostavno nema riječi za sve, ili budući da određena područja duše pripadaju samo tebi..., uvijek si bio dostupan nadomjestak za to što čovjek nije ispunio... Ti si kriv da sam dugo vremena svoj život doživljavao kao grozni pokus u tvojim rukama... Sad ti vraćam taj božanski dar – duševnu bolest od koje sam bolovao i najviše trpio... (Gottesvergiftung, Frankfurt, 1976, 87).

Kako doći do pozitivnih vjerskih doživljaja i iskustava i kako ih dalje posredovati? Razni doživljaji ljudi opet su odgovarajuće ulazno mjesto za katehezu. Kateheta se trudi da vjeroučenike osvijesti o njihovim najvažnijim osobnim i društvenim doživljajima, te da ih nato osvjetli objavom. Tako kateheza odgovara na temeljna čovjekova pitanja, na njegove tegobe i na njegovu nadu. Kad vjeroučenik postane svjestan toga i kad te doživljaje analizira, opiše ih i kad ih prosvijetli svijetlo objave, doživljaji postanu iskustva – izvor i mjerilo razumijevanja, istinitosti i života. Te svoje ne lagane dužnosti – kako voditi vjeroučenika od doživljaja do prisnih vjerskih iskustava, kateheta ne smije napustiti (usp. SKP 74). Kateheza tako postane „kraj” i „trenutak” prisnoga vjerskog doživljanja i iskustva, bez obzira da li se radilo o početnoj evangelizaciji ili o narednoj fazi kateheze, koja bi trebala produbiti početnu vjeru. Tako će kateheza za katehetu i vjeroučenika biti prava terapija svakodnevnog života. To se pak događa u zajednici, u većoj grupi ljudi. Danneels kaže: „Crkva je jedina u tvrdnji da je evangelizacija ovisna najprije o doživljenom svjedočenju kršćana u srcu ljudske zajednice. Kršćani izaruju svoju vjeru; već samim načinom svog života postavljaju (drugima) pitanja. Tako su svi kršćani pozvani da budu evangelizatori. Međutim rijetko kada sam kršćanin svjedoči; on svjedoči u zajednici. I upravo se tu postavlja jedno od velikih pitanja evangelizacije danas. Izgleda da župe, klasični krajevi kršćanskog života i svjedočenja, vidljivo i brzo gube svoje značenje. Izgleda da veliki dio svjedočanske snage i evangelizatorske životne sile prelazi u druge ruke” (to su male grupe čija se većina nalazi na rubu župe...). „Događa se mnogo i to lijepih stvari... Da li je istina da će te male grupe

za obnavljanje kršćanskog života doseći svoju zrelost i svoj cilj tek onoga trenutka kada budu imale sreću da se uključe u živo tkivo župe, da bi joj ponovno udijelili polet i život? Treba li pomisliti o središtu naše evangelizacijske aktivnosti i odlučiti se za male grupe ili za nova duhovna udruživanja i pokrete? Činjenica je da se ovdje vrši većina „obraćenja” današnjice, dok se čini da su naše klasične strukture pomaknute u odjel za 'prehranjivanje i za usluge'. Zar se ne odvija istinito misionarsko djelo u Evropi posredstvom pokreta i grupa (manjih i većih), koji ne pripadaju temeljnim okvirima Božjeg naroda, to jest biskupiji i župi?" (nav. dj. 22). Vatra se ražari vatrom i samo život rađa život. Ako bi vjera bila samo misaona tvorevina, tada za njeno oživljavanje i posredovanje ne bi bilo potrebno nikakvo doživljavanje. No, budući da je prije svega stvar srca, odnosa i vrednota, ona je područje afekata čovjekove afektivne sposobnosti primanja i doživljavanja su ovdje uključene u najvećoj mjeri. Potreban je međutim silan sluh za vjerski i duhovni položaj osoba koje evangeliziramo: „Obzirnost i poštovanje prema njihovu ritmu, koji nemamo pravo tjerati preko mjere. Poštivanje njihove savjesti i njihovih uvjerenja bez bilo kakve tvrdoće” (OE 79).

DAVANJE SADRŽAJA I NJEGOV PRIJEM

Vjera je naročito odnos i vrednota, no kod čovjeka, kao razumnog bića, ona je prisutna također u savjesti u visokom stupnju. Čovjek može znati razloge svog nadanja (usp. 1 Pt 3,15) i može ih lako posredovati dalje. Vjera je razumski čin, zato zdrava apologetika može slijediti tok evangelizacije. Još važnije od toga jest da vjeroučenike uvodimo u sposobnost teološkog razmišljanja. U tome je velik problem današnje kateheze, koja je dovela do prave „drame našeg vremena”, koje je bez sumnje prijelom između kulture i Evanđelja (usp. OE 20). Kako je došlo do tog prijeloma?

Već se učenika osnovne škole uvodi u tehničko mišljenje i u takav odnos prema životnim istinama da mu je spekulativno mišljenje postalo još više tuđe, nego je to bilo prije. Zato su za njega Bog i njegove karakteristike te

uopće vjerski sadržaj teško razumljivi pojmovi. Daleko lakše je pritisnuti na dugme kakvoga stroja, voziti motor, auto ili razumjeti dolazak na Mjesec. Stoga se može lako dogoditi da već učenik osnovne škole pokazuje znakove dosade na vjeronauku, a da ne govorimo o predstavniku mladih, ako je izravno suočen s nekim vjerskim sadržajem. Ponekad do izražaja dolaze potpune nesuglasice prema svemu, što se ne da empirijski izmjeriti ili što se ne dokazuje kao materijalno neposredno uporabivo. Današnji (mladi) čovjek ima smisla naročito i prije svega za konkretne stvari, odavde gore pomenuta „drama”. Zato svim silama treba tražiti ponovni razgovor s čovjekom, na njegovoj razini, u njegovim sasvim određenim životnim okolnostima.

Pristup katehete sadržaju

Za ponovnu inkulturaciju evanđeoske objave nije dovoljno samo nešto ponovno prebojati, kao ukras, već je potrebno posredstvom Evanđelja unutar, duboko i životno prožeti čovjeka i njegovu kulturu. Ovdje se sučeljavamo s teškoćama i zbog toga, što ne znamo posredovati cjelokupni naviještaj kršćanstva s kojim smo povezani (usp. SKP 33,38) odgovarajućim potezima Božje pedagogije, koja se nikad ne umara u strpljenju, milosti i krotkosti. Treba naučiti govor ljudi da bi mu mogli predstaviti Evanđelje kao stvarnu mogućnost kako da vrednuje svoj život i podigne njegovu kvalitetu te opet otkrije svoje dostojanstvo. „To neka se ne vrši opet u svakom primjeru na isti način, već da bude prilagođeno bilo prirodi onih s kojima trebamo razgovarati, bilo stvarnim okolnostima; drukčiji je naime razgovor s djecom, drukčiji je pak s odraslima; drukčiji je s onima koji vjeruju u Krista, drukčiji s onima koji u nj ne vjeruju” (SC, 90).

Kako da stupimo u taj dijalog teoretski je prilično jasno, i Pavao VI. u okružnici Svoju Crkvu (Ecclesiam suam) nastavlja: „Nakon toga treba da bez predrasuda i bez postavljanja ograda od nerazumljivog govora preuzimamo običaje drugih, samo da budu ljudski i časni, naročito običaje najmanjih, ako hoćemo postići da nas drugi slušaju i razumiju; dalje je potrebno da prije no što govorimo, velikom mar-

ljiivošću prisluhujemo glas, i ne samo glas već i srce čovjeka i da zatim ne samo da imamo razumijevanja i poštovanja već da izađemo potpuno ususret njegovoj volji, koliko je to moguće; zatim je potrebno da, samim time što hoćemo biti pastiri, očevi i učitelji ljudi, učinimo i njih braćom. Naime prijateljstvo i iskazane usluge ostvaruju veoma ugodnu atmosferu za razgovor” (SC 90).

Kardinal Ratzinger u predavanju francuskim biskupima preporučuje osobnu stvaralačku slobodu i dužnosnu dovtljivost kateheta pri davanju vjerskog sadržaja. Katekizam ili udžbenik sadrži načelno sažeto obrazloženje, a potrebno je plastično objašnjenje. Stari su katekizmi dopuštali takvu slobodu više od sadašnjih. „Manjkavost (la misere) sadašnje kateheze je na koncu konca u tome da su zaboravili razlikovati sadržaj riječi i njihovo razjašnjenje” (L’Homme nouveau, 20. 2. 1983, 11). Dakle, konkretne didaktičke i katehetske postupke ne možemo naučiti ni iz jednog katekizma.

Pristup vjeroučenika sadržaju

Antropološko štivo Človek in kristjan v današnji slovenski družbi in Cerkvi (Ljubljana, 1979) navodi kako Crkva mora nastojati svim silama nagovoriti slobenskog čovjeka današnjice kako da mu progovori o Bogu i čovjeku, kako da ga uvede u prisnu kršćansku duhovnost i slobodan kršćanski život (usp. nav. dj., 12–13). (Štivo o naviještanju i katehezi bilo je objavljeno, ali ga do danas još nemamo). K tome spada također ponovni susret Evanđelja s kulturom, za što imamo danas kod nas već znakova od strane kulturnih radnika, koji obećavaju. U načelu je Crkva uvijek pripravna na razgovor i otvorena je također ovdje, kod nas. Međutim, postavlja se pitanje kako može prilagoditi svoj način govora i utrti si put do čovjeka, kako može uvesti vjeroučenika u teološku tematiku. Crkvi kod nas i dosadašnjim udžbenicima ne možemo spočitati potpuno pomanjkanje sluha za pitanja i teškoće današnjeg čovjeka. Međutim takvih se pitanja dotičemo u konkretnim okolnostima samo verbalno, a ne stvarno – zaista.

Jednostavno i brzo prelazimo na samu vje-

ru. Tu pak način govora postaje stereotipan i ističemo da je to ili ono, ustvari, otajstvo koje ne možemo bolje razložiti te ga prihvaćamo u vjeri. Bit će potrebno još mnogo truda da „udomaćimo” odgovarajuću suvremenu antropologiju, koja će nam omogućiti da nademo i uzmemo u obzir antropološka ulazna mjesta (nastavke) za naviještanje. Potrebno je više antropološkog objašnjavanja kod pojedinog vjerskog sadržaja, kao npr. kod pitanja bezboštva i vjernosti, vjerskih protivljenja, kod uvođenja u sakramente (s tim u vezi pak ponovno otkrivati simbole i objašnjavati ih), kod predstavljanja Crkve kao zajednice itd. Smatramo da je to u prvom redu didaktičko pitanje, a tome ćemo se još vratiti. Nemalo puta čujemo, i možda smo istog mišljenja, da se vjerski – objavljen i sveto-pisamski sadržaj već sam po sebi obraća svakom čovjeku. To je s Božje strane sigurno, u to vjerujemo. Međutim ne smijemo zaobići svoj doprinos pri naviještanju, odgovarajući način govora, didaktiku i traženja odgovarajućih postupaka. U čemu je inače naša odgovornost pri naviještanju i katehezi? Upravo je o toj točki, čini nam se, danas potrebno mnogo bolje zaostri didaktičko pitanje.

Kada, koga, kako duboko i koliko vjernika takav način govora još nagovara sam po sebi? Znamo naime da vjera može biti veoma promjenljiva i po kvaliteti različita. Govorimo o nevjeri, o početnoj vjeri, o slaboj vjeri, o neprodubljenoj vjeri, o izgubljenoj vjeri, a također o dubokoj, živoj, čvrstoj vjeri i sl. Da bi uistinu nagovorili tu vjeru u pojedinim nijansama, čini nam se da je danas pitanje uvođenja antropoloških mjesta kod kateheze vrlo aktualno. Vjerski sadržaj mora naime u čovjeku danas naći spremno odgovarajuće tlo, ako želimo, da je uopće prihvati, zagrije se za nju, razumije ju i prihvati da će (samo tako!) ova uroditi u njemu također početnim plodom. Antropološka ulazna mjesta mogu biti to odgovarajuće tlo. Nedjelotvornost prijema objave dakle ni u jednom se slučaju ne smije nikako pripisati sadržaju kao takvom, već promijenjenim okolnostima u kojim se čovjek nalazi i koje ga, na neki način, onesposobljavaju za dubinski prijem vrednota, u našem slučaju vrednota vjere.

Trenutak kulturnog preobražaja

Trenutak kulturnog preobražaja, koji doživljavamo u pokretljivosti na različitim razinama, izaziva nas da požurimo s radom i da se ne prestajemo Bogu zahvaljivati za to, jer je i taj trenutak trenutak njegova dolaska među nas (usp. E. Vigano, *Mistero e storia*, Torino 1986, 191 sl.).

1. Crkva danas – i pastoralna mudrost to naročito traži – potrebna je produbljene filozofske refleksije – razlučivanja i traženja istine. Iz mnogih je to razloga danas otežano i opća filozofska sinteza trenutno nije ni moguća (usp. Danneels 19). Ipak nas to ne rješava zadatka, da se mi, pastoralni radnici, ne trudimo produbiti sva čovjekova pitanja.

2. Potreban je silovit „skok naprijed”. Još jednom: sam sadržaj ne daje postavljena pitanja, već su također oblik i način govora značajni i, ako bude potrebno, sve to treba strpljivo preraditi (usp. Ivan XXIII, 11. listopada 1962. – na otvaranju Koncila). Taj ćemo novi oblik otkrivati u dijalogu s kulturama, kod nas – s našom slovenskom kulturom.

KATEHETA IZMEĐU TEŠKOĆA I RADOSTI

Pastoralni rad je – svatko to zna – posuda bez dna. Tisuću molbi, zahtjeva i nadanja dolazi do pastoralnih radnika od ljudi, od zajednice ili ordinarijata. Dio se pastoralnih radnika na sve to odaziva nevjerojatnom marljivošću. Nastoji ubaciti sve što se može u tu „posudu bez dna”. Skoro im uvijek međutim savjest spočitava da su napravili premalo. Stres, aktivizam i nato duhovna praznina. Neki se katehete pak umorno ograniče na najhitnije i najpotrebnije, jer stalno osjećaju da se od njih previše zahtjeva i priznaju da tako i tako ne mogu sve učiniti. Tako s jedne strane susrećemo veliku aktivnost i žurbu, a s druge strane pak umor i smirenje sa svim. Obje strane imaju iste korijene iz kojih proizlazi uvjerenje da kateheta to i to „mora učiniti”. Međutim ne kateheta, već Krist po njemu! Zajednica i vjeroučenici su Božja građevina i Božja njiva. „Mi smo Božji suradnici (s Apolonom); vi ste Božja njiva i božja građevina” (1 Kor 3,9).

vina” (1 Kor 3,9). Vjeroučenici nisu „kateheta ili župnikovi”, a također u prvom redu ni najpreče radno polje.

I kako je radio Isus? Da li je on sve bolesnike ozdravio, sve gladne nasitio, sve siromahe utješio, svim ljudima navijestio odrješeno? Ni On nije sve učinio! Postavio je samo znakove, vjerodostojne znakove nadanja da će to, što se vidi iz malih početaka, jednoč biti opća istinitost, kada sam Bog bude uspostavio svoje kraljevstvo. Ako Gospodin nije „sve” učinio, zašto katehete misle da oni trebaju učiniti „sve”? Isusovo je vladanje naročito jasno u odlomku o Zakeju (usp. Lk 19,1 sl.). „Uspjeh nije niti jedno od Božjih imena” (M. Buber). Svugdje opažamo mnogo napora oko kateheze. „Na svakog promatrača dobre volje to čini ne amlji dojam. Tu se u iznimno teškim okolnostima ipak nešto događa... Da, nešto se događa. Ipak, da li je to dovoljno i da li se događa to što je suštinsko?” (Danneels, nav. dj., 24). Što je za katehetu suštinsko? Koncilsko obrazloženje se u potpunosti poklapa s današnjim očekivanjem roditelja vjeroučenika (usp. ankete u Austriji i SR Njemačkoj): Kateheta bi prije svega trebao biti odgajatelj u vjeri (usp. D 6), dakle duhovni čovjek u službi skrbi za zajednicu. Uloži katehete dajemo prednost pred svim drugim sredstvima pripomoći i sredstvima za katehezu (usp. SKP 71). Naročito je odlučujuća njegova osobna vjera i svjedočanstvo (usp. OE 21). Ivan Pavao II. zato svećenike direktno opominje da se odgovorno brinu za katehezu na koju svi vjernici imaju pravo (usp. OK 64). Redovnike i redovnice potiče na to svim srcem (usp. nav. dj., 65). Katehetama, katehisticama i katehetama laicima zahvaljuje se u ime cijele Crkve i napominje njihove zasluge pri evangelizaciji i katehizaciji (usp. nav. dj., 66).

Za uspješnije prebrođavanje teškoća kateheta može naći pomoć u dva smjera: u osobno-duhovnom oblikovanju te u znanstveno-katehetskom usavršavanju.

Osobno-duhovno oblikovanje

Mi katehete smo često svjesni, i to nas ispunja nelagodnošću, da nam ne uspijeva katehizirati s oduševljenjem i uspješno. Sami se nad

sobom zgražamo i nad našim slabim kvalitetama i propovijedanju i u drugim katehetskim postupcima. Sveti Augustin, jedan od najvećih umova Crkve i čovječanstva, imao je isto iskustvo: „Ni meni se moj način govora skoro nikada ne sviđa” (De catechizandis redibus, 3). Time hoće utješiti đakona Deogratiasa iz Kartage, koji moli Augustina da ga savjetuje u odnosu na njegove poteškoće u katehiziranju. Dakle to je sudbina kateheta svih vremena, a ne samo našega. Kušnji malodušnosti se moguće oduprijeti oživljavanjem pastoralne ljubavi prema vjeroučenicima i prema svojem radu općenito. Najbolji način da doživimo takvu ljubav (i drugi s nama) jest da dajemo sami sebi poticaj za to. Ako je naše srce hladno, zar neće biti u srcima vjeroučenika led? Nadalje je potrebno da vjeroučenici ne sumnjaju u našu ljubav prema njima (nav. dj., 7). Don Bosco je rekao da vjeroučenici moraju osjetiti da ih volimo. (Zar se sveci ne ponavljaju?) Danas bi tome dodali da su afektivni faktori, koji određuju i oblikuju odnos katehete prema vjeroučenicima od odlučujućeg značenja. Bračni par, pedagozi R. i A.M. Tausch, koji se mnogo posvećuju tom problemu, tvrde da svaki učitelj ili profesor, iako želi svoj predmet još itekako na znanstveni način predavati, duboko utječu na emocionalno i socijalno vladanje učenika ili studenata, i to ili konstruktivno ili destruktivno. Upravo zato mora odgajatelj i učitelj u velikoj mjeri poticati sklonost za pozitivno vrednovanje i uzbuditi čuvstvenu naklonjenost, što kod njegovih učenika i studenata omogućava pozitivne učinke i veći uspjeh (usp. Erziehungspsychologie, Göttingen, ⁸1977, 374). Drugi je uvjet za katehetski rad radost – veselje (usp. Danneels, nav. dj., 27). Augustin svom kateheti više puta to ističe. Sa psihološkom pronicljivošću raspravlja o razlozima za katehetovu dosadu. Možda ona dolazi odatle jer sadržaj ne znamo onako kako ga osjećamo u svom srcu, ili zbog toga što nam se više sviđaju misli oblikovane od nekog drugog, pa ih radije čitamo, kao da doživljavamo vlastitu nesigurnost. Možda nam je dosadno ponavljati iste stvari neukim, tvrdim glavama. Ponekad su nemogući slušaoci, jer ne sudjeluju u objašnjavanju ili su lijeni; možda ih je netko drugi doveo do katehe-

orijentacije

ze te se nisu sami za nju odlučili. Možda bi mi onaj trenutak radije radili nešto drugo, i kateheza nam je nešto suvišno. Ponekad nemamo potrebnog srčano-unutamjeg mira (usp. nav. dj., 4, 14, 15, 17). U takvim slučajevima tražimo lijek za radostan rad i za dragovoljno darivanje kod Boga. „Neka svatko dadne kako je srcem odlučio, a ne žalošću ili na silu, jer „Bog ljubi vesela darivaoca” (2 Kor 9,7). Kad osjetimo, da su otkazali svi ljudski razlozi za smisao naše kateheze, ili nam dođe na pamet da bi tada s većim žarom Bogu govorili o vjeroučenicima, nego vjeroučenicima o Bogu? (usp. nav. dj., 18). I to je kateheza.

Za svjedočeno (uspješno!) katehiziranje potrebna je zato osobna duhovnost – askeza. Pustimo po strani (jer pretpostavljamo!) goruć sakramentalni život. Katehiziranje zahtijeva od nas toliko žrtava da već samo po sebi sadrži prvine katehetske duhovnosti. Katehiziranje je askeza. Da li pred izvanrednim zahtjevima (problemima) katehiziranja znamo posegnuti za izvanrednim sredstvima milosti kao što su žrtva, post i pokora? Da li pred katehiziranjem osjećamo potrebu da se prepustimo Duhu Svetom, Isusovom naviještanju i ljubavi Očevoj, da se očistimo od svojih grešaka i grijeha? Augustin kaže: ako smo u grijesima i zato potišteni, budimo svjesni da su djela milosrđa također za oproštenje grijeha. A kateheza je odličan čin milosrđa, jedino ako glupo mislimo da se više moramo truditi da nasitimo gladan želudac, nego gladno srce (usp. nav. dj., 22). Ako kateheta hoće zajedno s Kristom naći put do čovjeka, mora najprije s Kristom prijeći put velikodušnog otajstva (usp. Vigano, nav. dj., 199).

Znanstveno-katehetsko usavršavanje

Drugi hitan i važan zadatak za katehete je znanstveno-katehetsko usavršavanje. Pastoralna mudrost traži znanje i poznavanje filozofskih, teoloških i antropoloških znanosti, no ipak je zadatak pastoralnih radnika i kateheta da se osposobe za prijem i razlučivanje, prečišćavanje i udruživanje postignutog. Usklađenost i svoju bit izgrađuju sa stalnim i temeljnim usmjerenjem na Krista i Crkvu. Crkveni dokumenti uz redovito usavršavanje, samo po sebi razum-

ljivo, zahtijevaju i daljnje usavršavanje kateheta (usp. SKP 110), a i laika, redovnika i klerika. Samonikla sposobnost uživanja u vjeroučenike usavršavanjem može postati sigurnost i utemeljena metoda rada. Osposobljenost nas može napraviti kritičkim ostvarivačima, da nismo zadovoljni onim što nam bude pojedini autori ili izdavačke kuće, a i da sami sebe na lak način ne proglasimo sposobnim sastavljačima katehetskih priručnika. Danas tih priručnika ima i previše kod nas, a vjerojatno je i previše onih koji upućuju kritike, a koji se ne usavršavaju. „Zato je osposobljavanje kateheta važnije od izrade vjeronaučnih pomagala i jačanja katehetske organizacije” (SKP, 108).

Dekanatski katehetski referenti morali bi se pak boriti za to da Mirenski, Mariborski i slični katehetski tečajevi – u domovini i inozemstvu – postanu njihovo prvo pravo. Pretpostavljeni su im dužni to omogućiti (usp. Kan 270, 555, 780). Stalno usavršavanje mora trajati „cijelo vrijeme dok katehete obavljaju svoje poslanstvo i uvijek su se dužni oblikovati bilo kao voditelji, bilo kao jednostavni katehete” (SKP 110). Dekani su zbog svoje vizitacijske službe po područjima prvi koji se moraju pobrinuti za stalno usavršavanje u pastoralu i katehezi. Subraču i druge pastoralne radnike oduševljavaju i prilikom vizitacije govore također i o katehezi.

Katehetsko je osposobljavanje potrebno u tri smjera (usp. SKP 112):

– U teološko-doktrinarnom pogledu koji ima uvijek u središtu pažnje važnost, čistoću i cjelovitost sadržaja, istovremeno se pak trudi na osuvremenjivanju izraznih sredstava i načina govora, kako taj sadržaj efikasno dati vjeroučenicima današnjice.

– U antropološkim znanostima koji kateheti omogućavaju bolje razumijevanje današnjeg čovjeka, njegovih karakteristika, sposobnosti i nadanja. Tako se kateheta upoznaje sa svjetskom i narodnom kulturom i traži putove za ponovnu inkulturaciju Radosne vijesti među ljude.

– U didaktičko-metodološkom pogledu je osposobljavanje hitno potrebno da bismo usvojili potrebno znanje i vještine za odgovarajući katehetski postupak kod raznih oblika naviještanja.

Psiholog Jung govori o nekom svećeniku koji je radio po četrnaest sati dnevno i bio na rubu iscrpljenosti. Jung mu je savjetovao neka radi odsada samo osam sati, a nakon toga neka se vrati kući i posveti vrijeme sebi i svom studiju. I zaista, svećenik ga je poslušao – primio je njegov savjet k srcu. Poslije rada išao je kući, svirao je na klaviru Chopina i čitao Hessea. Drugog dana svirao je Mozarta i čitao Thomasa Manna. Trećeg se dana vratio Jungu i požalio da njemu nije ništa bolje. Kad ga je Jung poslušao, rekao mu je: „Gospodine, nismo se razumjeli. Nisam vam rekao da se pozabavite s Mozartom, Thomasom Mannom i Hesseom, već sam sa sobom.” „Oh, slabije si društvo ne mogu zamisliti”, odgovorio je svećenik. A Jung: „A upravo je onaj vaš ja ono što već petnaest godina silite ljudima” (M.T. Kelsey, *Encounter with God*, 1974, 181).

ODGOVARAJUĆI KATEHETSKI POSTUPAK

Zbog izmjenjene misaonosti današnjeg čovjeka, zbog pomanjkanja njegovih vjerskih doživljaja i iskustava i – kao posljedica – zbog teškoća kod prijema katehetskog sadržaja, ukratko zbog toga što je drugačiji, kateheza traži odgovarajući katehetski postupak. Svi crkveni dokumenti potvrđuju potrebu za takvim novim postupkom, međutim nijedan ga dokument ne obrazlaže, osim načelno u vezi s različitim metodama (usp. SKP 70–76; Danneels, nav. dj., 25). Ako je čovjek put Crkve (usp. CO 14) i ako kateheza želi ispuniti zadaću da bude vjerna Bogu i čovjeku (usp. SKP 34), to ustvari znači da se tako vjerno, kao što pokušava prenijeti objavljeni nauk – sadržaj, također mora potruditi da približi taj nauk svakom čovjeku. Taj zahtjev Crkve traži od katehete danas još ne potpuno predvidljive putove, kojih se ne trebamo bojati iako su novi i još neprohodani, ta radi se samo o utjelovljenju Riječi Božje, Krista, „koji je radi nas ljudi i radi našeg spase-nja sišao s nebesa”. „Kao pauk čeznem pričvrstiti niti na tradiciju i iz nje – od nje – splesti si vlastitu mrežu” (Plečnik, god. 1902).

„Treba potražiti zakone po kojima to naviještenje postaje jednostavno, jasno, snažno i

dostojanstveno, da se tako riješimo prirodne nepokretljivosti u upotrebljavanju tako uzvišenog i tajanstvenog oruda kao što je Božja riječ i da u plemenitom natjecanju postanemo slični onima koji umjetnošću govora u naše vrijeme dosižu najveći utjecaj kad im je omogućeno da govore tamo gdje se oblikuje javno mnijenje ljudi... A i katehetski nauk, koga treba nuditi kršćanskom ljudstvu, a po mogućnosti i drugima, neka bude uvijek dan vještim načinom govora, mudrom riječju, ustrajnim izvršavanjem, neka ga potvrđuje svjedočanstvo istinitih kreposti; neka se trudi za napredovanje; neka se pobrine da slušaoci dospiju do čvrste vjere” (SC 95).

Otkriti i uzeti u obzir ulazna mjesta

To je prvo didaktičko pitanje i zahtjev. Odgovarajući pedagoški i didaktički pristup vjeroučeniku danas u velikoj mjeri omogućavaju novi rezultati psihologije učenja i didaktike. Pomak s pojmovanja didaktike kao teorije poučavanja na gledanje na didaktiku kao teoriju učenja, u zadnje je vrijeme poznat kao didaktička revolucija. Didaktika danas ne obrazlaže samo kako poučavati (po poznatim didaktičnim načelima, usp. 12. katehetsko savjetovanje, Želimić, 1981, predavanje I. Albrehta i D. Severove). Vjeroučeniku i kateheti sve bolje otkriva zakonitosti učenja te ih znanstveno usmjerava u usmjereno uravnavanje vjerskog odgojno-obrazovnog procesa, koji tako postaje proces usmjeravanja. U njemu je naslovnik – subjekt vjeroučenik, a kateheta ima ulogu onoga koji potiče, ulogu svjedoka i voditelja tog procesa. Odgovoriti na didaktička pitanja: koga katehiziramo, koji mu sadržaj želimo posredovati, kad je odgovarajući trenutak za njega, kakvim načinom govora i kojim sredstvima treba to posredovati, u čemu je njegovo egzemplarno značenje za život vjeroučenika: to je stvar didaktičke analize materije. Prvi je korak da tražimo i uzmemo u obzir odgovarajuće „ulazno mjesto” – priključak, gdje će se uopće moći započeti razumljiv i zanimljiv razgovor za vjeroučenika. To je ulazno mjesto već neki dubinski doživljaj. Kateheza na njemu gradi vjersko iskustvo (str. 9–11).

Kod kateheze želimo prenijeti vrednote, a ne samo znanje. One se pak ne prenose na razini spoznaje (kognitivna razina), već na dubljij, afektivnoj ili emotivnoj razini. Potreban je odgovarajući postupak, koji dakle ne stvara sve na razini spoznaje, već i na afektivnoj i operativnoj razini. Prihvatiti vrednotu, navezati odnos (osobna vjera!), prije svega je stvar srca i čovjekovih afektivnih sposobnosti. Tek je nakon toga moguće razumsko (kognitivno) raspravljanje i susklad – a ne obratno. Tako nam danas govori psihologija, a praksa nam to potvrđuje. Induktivna metoda, grupno istraživanje itd. koje katehete poznaju, a SKP preporuča, pomažu nam u tome (usp. 72,76). Tako postaviti katehetski proces i katehetski postupak znači imati utemeljenu didaktičku koncepciju. Ta pak pretpostavlja dijalog između teoloških i antropoloških znanja, kao i nastavak katehetskog procesa po uzoru prepletanja teološkog sadržaja i antropoloških sposobnosti vjeroučenika i njegovih prilika.

Dijaloški odnos između teoloških i antropoloških znanja

Interdisciplinarni dijalog s istraživanjem i iskustvom može veoma dobro pomoći da se utre sigurniji put u traganju za novim oblicima naviještanja (usp. Vigano, nav. dj., 198) budući da pojedine znanosti zahtijevaju međusobno uspoređivanje i razmjenu ideja. U našem se slučaju ne radi samo o analogiji, npr. između teologije i pedagogije. Također se ne radi o hijerarhijskom odnosu između teoloških i antropoloških znanosti jer je već sve unaprijed određeno i opisano s „nad” i „pod”, s „najprije” i „zatim”.

Dijaloški odnos između teologije i pedagogije znači da svaka daje svoj doprinos za međusobno osvjetljavanje. Teologija i pedagogija govore o čovjeku, iako ne s jednakim naglasakom. U čovjeku imaju obje svoje sjecište. Uspješno izvršavaju svoje poslanstvo ako svaka ostane to što jest i ako iz svoje kompetencije daje doprinos zajedničkoj stvari. Specifičnost svake znanosti se ne može dosegnuti. To na koncu konca znači kako zaista treba danas uzeti u obzir čovjeka (usp. CS 3,1; 26,2; 27), uzi-

majući u obzir sve znanosti koje nas pomažu bolje spoznati i razumjeti.

Uzorak prepletanja

Uzorak prepletanja ili model reciprociteta je misaona tvorba koja u svojim sastavnim dijelovima uzima u obzir bilo teološke zahtjeve, bilo zahtjeve antropoloških znanosti. Za osnovicu ima dijaloški odnos između teologije i pedagogije te zahtijeva da se u katehetskom procesu stalno prepleću teološki sastavni dijelovi procesa (sadržaj) i antropološki zahtjevi (položaj vjeroučenika). Dakle reciprocitet ili prepletanje.

U didaktičkom pogledu je tek sada moguć korak naprijed, te ne radi se samo o poučavanju vjeroučenika već i o pomoći kod vjerskog odgojno-obrazovnog procesa, u kojem vjeroučenik raste do osobne zrelosti i do osobne vjere. To je suštinski pomak od dosadašnjeg načina poučavanja k osobnom sudjelovanju vjeroučenika i suodgovornosti u religioznom odgojno-obrazovnom procesu.

Pokret između teoloških i antropoloških znanosti znači: Iz teološke materije, koju želimo posredovati vjeroučeniku pomoću didaktičke analize, zaključujemo koje su suštinske teološke točke koje želimo razložiti, kad dođe odgovarajući trenutak za taj sadržaj, u čemu je njegovo egzemplarno značenje za život vjeroučenika, kakvim načinom govora i kojim sredstvima želimo tu materiju posredovati itd.

Antropološki nam pristup pak omogućava da nađemo odgovarajuće „ulazno mjesto“ za taj pravi sadržaj, da pomognemo potaknuti ili ostvariti doživljaje koji mogu omogućiti prihvatanje tog sadržaja. Samo će tako Radosna vijest biti „posijana“ na omekšanu zemlju. Objava će samo tako osvjeteliti različite nijanse čovjekovog života te će zaista biti svjetlo odrješenja na njegovom putu (usp. A. S. Snój, Kateheza kot celostni vzgojnoizobraževalni proces, Ljubljana, 1982, 71–81).

Sasvim je sigurno da u tim tridesetak minuta, koliko ih od jednog školskog sata ostaje za katehezu, ne može ugledati svjetlo dana nijedan doživljaj niti može proteći ijedan proces, jer čovjek nije automat ili robot. Zato je hitno i potrebno da uz takve uvjete u kojima se nalazi

naš vjeroučenik razmišljamo bar o dva zajednička školska sata kateheze na tjedan. Neki katehete već tako rade. Vrijedi ih oponašati u tome.

ZAKLJUČAK

U okolini koja nije kršćanska, Evanđelje je prijelom s određenim životnim slogom koji otuđuje čovjeka. Zato je takav prijelom također Radosna vijest o mogućnosti prave životne alternative i prilike.

Staro i bolesno evropsko društvo, čiji smo dio, ne može se nadati ozdravljenju i izlazu iz krize drukčije nego tako da se opet približi onom izvoru koji ga je napajao kroz povijest; hitno je potreban povratak kršćanskom izvoru, koji hrani transcendentni Apsolut, Njemu koji je transcendentno apsolutan (usp. Dannels, nav. dj., 12). Kako je važna zadaća ponovne evangelizacije, zadaća kateheta!

Za takav je rad vrijedno prikupiti sve snage u sebi i zajedno ih sabrati.

Pastorala danas, u lancu problema čovječanstva i pojedinog naroda, mora biti kohezijska sila svih članaka tog lanca – svih članova velike čovjekove – ili narodne zajednice, kao jedna Božja obitelj. Da bi pak to zaista realizirali, da bi se za to svi zaista zauzeli, potrebno je u župi razvijati pravi katehetski pokret: stvarati javno mnijenje i pokrenuti sve kršćane, odrasle, roditelje, župne pastoralne suradnike, omladinu... Vjeru mogu posredovati mladim pokoljenjima samo takva svjedočenja i takvi pokreti, a ne uređeni i organizirani crkveni nacrti. Kao za prošlost, važi i za budućnost: **TREBA SE NAUČITI BITI KRŠĆANIN!**

Mojsije je pasao ovce svog tasta Jitra. Kad je jednog dana hodao sa stadom po samotnim pašnjacima pustinjske zemlje, opazio je jednu ovcu koja se bila udaljila od stada. Pošla je i žurila sve dalje i dalje od stada. Dobar pastir išao je za njom. Međutim ovca je počela trčati sve više: zapinjala je i preskakivala jarke. Pastir nije prestao ići za njom. Konačno se ovca zaustavila, sagnula glavu, da, stigla je do potoka i počela slasno piti. Pila je i pila da osveži svoje isušeno grlo i utaži žeđ. Mojsije pristupi k njoj, pogleda

je i kaže joj: „Jagnje moje, blago moje, dakle tvoja nespješna želja privukla te daleko od mene i od mog stada. A to nisam znao prije. Sigurno si se umorila nakon tako dugog puta!” Kad se

ovca dobro napojila, dignuo ju je na svoje rame. Pritisnut njenom težinom vratio se svojem stadu” (Talmud, Weisung in Feude, 76).
